

PROFILUL FAMILIEI ROMÂNEȘTI CONTEMPORANE

RALUCA POPESCU

Studiul intenționează să realizeze profilul actual al familiei românești. În prima parte este realizată o analiză comparativă la nivel european a indicatorilor statistici de nivel macrosocial, pe baza datelor Eurostat, pentru a evidenția principalele tendințe în comportamentele nupțiale și reproductive din România și modelul de familie dominant. În partea a doua sunt analizate date de anchetă pentru a explora stilurile de viață familială din România și percepțiile indivizilor cu privire la familie și viața în cuplu. Printre aspectele dezbătute se numără: aprecierea calității vieții de familie, întemeierea familiei, condițiile percepute drept cele mai importante pentru o căsnicie fericită și motivele de divorț, calitatea relației de cuplu, principalele probleme în cuplu și cauzele care le determină, diviziunea rolurilor casnice și luarea deciziilor în familie, comportamentele și atitudinile față de sexualitate. Prelucrările au fost realizate pe bazele de date „Diagnoza calității vieții” 1990–1999, 2003, 2006 (ICCV), Barometrul de opinie publică „Viața în cuplu”, 2007 (Fundăția Soros), „Viața de familie”, 2008 (Fundăția Soros).

Cuvinte-cheie: familie, valori, comportament demografic, calitatea vieții.

SCHIMBĂRI ÎN SFERA FAMILIEI, ÎN SOCIETATEA CONTEMPORANĂ

Fără a-și diminua importanța ca instituție socială, familia nu mai reprezintă o instituție conservatoare, ci una tot mai adaptată transformărilor de la nivelul societății, democratică și deschisă. Familia este tot mai integrată în dinamica societății, tot mai mult condiționată de schimbările economice și sociale, influențând, la rândul ei, evoluția de ansamblu.

Schimbările din ultimele decenii din societatea occidentală au născut ideea că ne aflăm în fața unei noi civilizații, diferită de cea industrială și denumită postindustrială, postmodernă, a doua modernitate sau modernitate reflexivă (Beck, 1995), modernitate târzie, înaltă, radicalizată (Giddens, 1990), modernitate lichidă (Bauman, 2000). Instituțiile care se dezvoltaseră încă din modernitate au continuat să preia tot mai mult din funcțiile care odinioară erau asigurate de familia tradițională: educativă, economică, culturală, chiar și cea de solidaritate. Dezvoltarea sferei serviciilor a promovat activitatea femeilor în

Adresa de contact a autorului: Raluca Popescu, Institutul de Cercetare a Calității Vieții, Calea 13 Septembrie, nr. 13, sector 5, 050711, București, România, e-mail: ralucut@gmail.com.

afara domiciliului și a favorizat emanciparea femeii atât în plan social cât și familial. Individualizarea, independența economică și autonomia personală au determinat indivizii și în special femeia să fie tot mai puțin dispuși să se sacrifice pentru unitatea familiei. Femeile au continuat să se afirme și să își dovedească competențele pe piața muncii, să militeze pentru egalitatea între sexe și să infirme „mitul superiorității capitalului intelectual al bărbaților” (Vlăsceanu, 2007: 189). Angajarea femeilor pe piața muncii a contribuit la o reevaluare a rolurilor de gen, dar și la o colaborare economică din perspective egale între bărbați și femei.

Sub aspectul calității relațiilor din familie a apărut o mutație considerată fundamentală: relația pură (Giddens, 2000), o relație care există prin ea însăși, fără constrângeri exterioare. Tipul relației pure nu se rezumă doar la relațiile de dragoste, ci este valabil și pentru celelalte: părinți – copii, rude, prieteni. Apar strategiile alternative de creștere a copilului, în care calitatea relației este pe primul plan, și care se fundează pe sensibilitate și înțelegere reciprocă, intimitatea înlocuind autoritatea părintească. Părinții sunt mai degrabă „prieteni” copilului, ocrotitorii, confidenții și sfătuitoarii lui. Prietenii devin la fel de importanți ca rudele, un fel de „familie pe care ți-o crezi”, o „familie la alegere” (Hardyment, 2000: 87). Pe lângă suportul afectiv și emoțional, ei asigură legături cruciale cu lumea economică și socială exterioară (Broderick, 1988: 298).

Teza individualizării a lui Beck (1995) a fost invocată în explicarea acestor evoluții în sfera familiei și a relațiilor intime. În prima etapă, modernitatea a fost o forță eliberatoare pentru o minoritate, a descătușat indivizii de structurile tradiționale, dar i-a încătușat în alte structuri. De exemplu, în modernitatea simplă, femeile au fost integrate în sistemul familial, fiindu-le atribuite roluri care le îndepărtau de piața muncii. A doua modernitate – modernitatea reflexivă – este rezultatul unui proces general de destructurare, fără să fie urmat de un alt proces de reconstrucție structurală. În planul biografiei personale, aceasta înseamnă că indivizii sunt conduși doar de alegerile lor libere.

Indivizii experimentează de-a lungul vieții mai multe aranjamente familiale, chiar de tipuri diferite, adaptabile în funcție de context. Starea de diversitate și de „tatonare” devine una permanentă, care nu se va finaliza într-un nou model al echilibrului familial. Viețile indivizilor au devenit autonome, autoconstruite și autoreflexive. „Mai mult ca niciodată, indivizii trebuie să se autosustină, să-și creeze biografia prin propriile lor mijloace” (Beck, Beck – Gernsheim, 2002: 2).

Schimbarea, instabilitatea, diversitatea devin caracteristici ale vieții cotidiene. Bauman vorbește despre „sindromul turistului” (Bauman, 2005), care ar caracteriza viața individului în contemporaneitate, confruntată cu instabilitate pe toate planurile: își schimbă frecvent locul de muncă, rezidența, prietenii, partenerul de viață, fiind un „turist” prin propria viață. Omul contemporan are față de propria viață detașarea călătorului care se află într-un loc căruia nu îi aparține.

Postmodernitatea familială „desemnează caracterul indecis al aranjamentelor de rudenie și al relațiilor de gen” (Stacey, 1990: 17). Familia traversează o perioadă contestabilă, nefiind posibil să fie caracterizată în termeni clari. Familia postmodernă nu desemnează un nou model de familie și nici o nouă etapă de evoluție a familiei, ci doar una în care însăși ideea de evoluție nu mai stă în picioare. „Provocând o ruptură în modelul evoluționist al familiei din punct de vedere istoric, încorporând atât elemente noi, experimentale, cât și nostalgice, familia postmodernă pendulează înainte și înapoi într-un viitor nesigur, prinsă într-o ușă rotativă fără ieșire” (Stacey, 1990: 18).

Mitul declinului sau al disoluției „familiei așa cum o știm” este vehiculat atât în discursul științific, cât și în cel politic sau public, deși datele demonstrează că motivele de îngrijorare sunt mai puține: „cât va mai putea familia să rămână o instituție fundamentală a societății românești, ale cărei rădăcini se află în fondul sănătos al acestui popor?” (Mitrofan, 1999: 477). Rezultatele analizelor pe date empirice din România, prezentate în continuare, susțin ideea că familia clasică rămâne și de acum înainte cea mai răspândită și cea mai puternic valorizată.

Deși familia românească a traversat o perioadă de schimbare în ultimele decenii, modificările au fost de natură mai mult expresivă: o familie în care deciziile sunt luate tot mai mult în comun, în care se negociază rolurile domestice, parentale, de cuplu, o familie mai liberă, mai bine conectată și integrată în societate. Transformările esențiale pe care le-a suferit familia românească pot fi reduse la modelul unei familii mai democratice în interior și mai deschisă spre exterior.

CARACTERISTICI DEMOGRAFICE

Rata nupțialității în țara noastră este printre cele mai ridicate la nivel european: 6,79 la mie de locuitori, în 2006. După cea mai scăzută valoare de 5,85 la mie atinsă în 2001, nupțialitatea se află într-o tendință ascendentă constantă în ultimii ani. Datele pentru 2007 indică o creștere spectaculoasă, plasând România pe primul loc în cadrul Uniunii Europene: 8,78 la mie (valoarea este la nivelul din anul 1990). Vârsta medie la prima căsătorie este printre cele mai scăzute din Europa, de 25,2 ani pentru femei și 28,5 ani pentru bărbați în 2005.

Divorțialitatea se caracterizează printr-o mare stabilitate în timp și se situează la un nivel mediu în Europa: aproximativ 1,5 divorțuri la mie de locuitori. Durata medie a căsătoriei până la divorț, la nivel european, este de 12 ani, iar în România de 10,5 ani.

Fertilitatea este una dintre cele mai scăzute din Europa, la niveluri comparabile cu celelalte țări foste socialiste. Vârsta medie la prima naștere în România este de 25 de ani, cu aproape 3 ani mai ridicată față de 1990, dar rămânând una dintre cele mai scăzute din Europa.

Tabelul nr. 1

Tipuri de gospodării (% din totalul gospodăriilor familiale)

	Persoane singure cu copii	Cupluri căsătorite	Cuplu căsătorit fără copii	Cuplu căsătorit cu copii	Cupluri în coabitare	Cupluri în coabitare cu copii	Cupluri în coabitare fără copii
Danemarca	8,6	65,5	34,9	30,6	19,6	11,7	7,9
Finlanda	12,6	65,2	29,9	35,3	17,5	10,6	6,9
Norvegia	14,0	68,6	28,9	39,7	16,6	6,3	10,4
Estonia	23,2	58,0	22,6	35,5	15,9	6,5	9,4
Marea Britanie	14,6	67,7	32,1	35,5	12,3	7,2	5,2
Olanda	15,1	72,3	28,4	43,9	9,9	5,5	4,4
Germania	9,3	78,7	39,5	39,2	9,0	6,3	2,7
Ungaria	15,1	71,6	27,4	44,2	8,9	4,4	4,4
Irlanda	16,4	74,6	19,7	54,9	8,4	5,2	3,2
Slovenia	16,4	70,0	18,2	51,8	7,4	2,2	5,2
Liechtenstein	10,6	80,9	29,4	51,5	6,8	4,8	2,0
Portugalia	10,6	79,7	26,9	52,8	5,9	2,2	3,6
România	11,7	73,6	25,8	47,8	5,5	2,3	3,2
Spania	13,1	78,4	23,3	55,1	4,8	2,5	2,3
Lituania	10,1	53,1	21,6	31,5	4,6	2,3	2,3
Bulgaria	8,8	65,6	26,5	39,1	4,6	1,8	2,8
Cehia	19,0	74,9	26,5	48,4	4,3	2,1	2,2
Italia	12,3	82,7	26,9	55,8	3,2	1,7	1,5
Grecia	11,4	82,5	28,0	54,5	2,5	1,7	0,8
Polonia	17,2	74,7	20,3	54,4	1,9	0,8	1,0
Slovacia	11,7	62,5	27,0	35,6	1,6	0,8	0,8
Cipru	7,0	88,1	27,8	60,2	1,4	1,2	0,2

Sursa: calculele pe date Eurostat, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=0,1136184,0_45572595&_dad=portal&_schema=PORTAL.

Trei sferturi dintre gospodăriile familiale din România cuprind cupluri căsătorite, o valoare ridicată între țările europene. Cuplurile în coabitare dețin o pondere destul de scăzută, la distanțe mari de statele anglo-saxone, dar mai ridicată ca a multor țări estice sau mediteraneene. Familiile monoparentale dețin o pondere medie în context european.

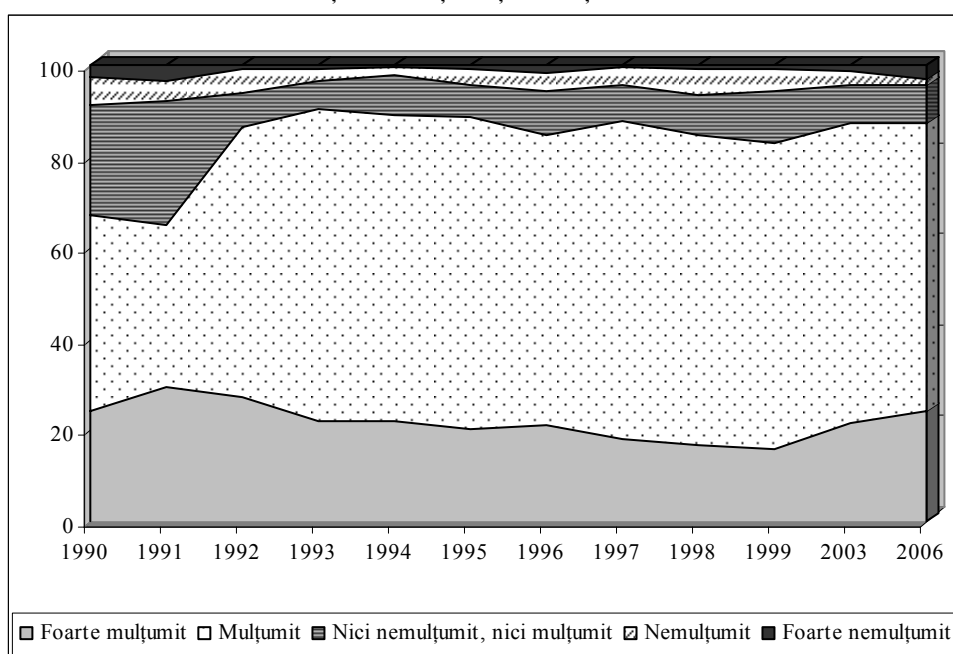
Conform datelor de la Recensământul din 2002 (INS), dimensiunea medie a gospodăriei în România este de 2,92 persoane. Modelul familial cel mai răspândit este cel al cuplurilor cu un copil, peste jumătate dintre familii fiind de acest tip. Numărul mediu de copii pe familie este de 1,21 (1,71 pentru familiile cu copii). Familiile extinse, multigeneraționale sunt destul de numeroase: reprezintă 7,3% din totalul gospodăriilor și înregistrează un trend crescător. Față de 1992, ponderea lor în totalul gospodăriilor familiale a crescut de la 7,6% la 9,2%.

APRECIEREA CALITĂȚII VIEȚII DE FAMILIE

Satisfacția față de viața de familie este foarte ridicată în România și relativ constantă în timp. Peste 85% din populație se declară mulțumită și foarte mulțumită de viața de familie, categoriile celor nemulțumiți și foarte nemulțumiți abia însumând 5% în fiecare an.

Grafic 1

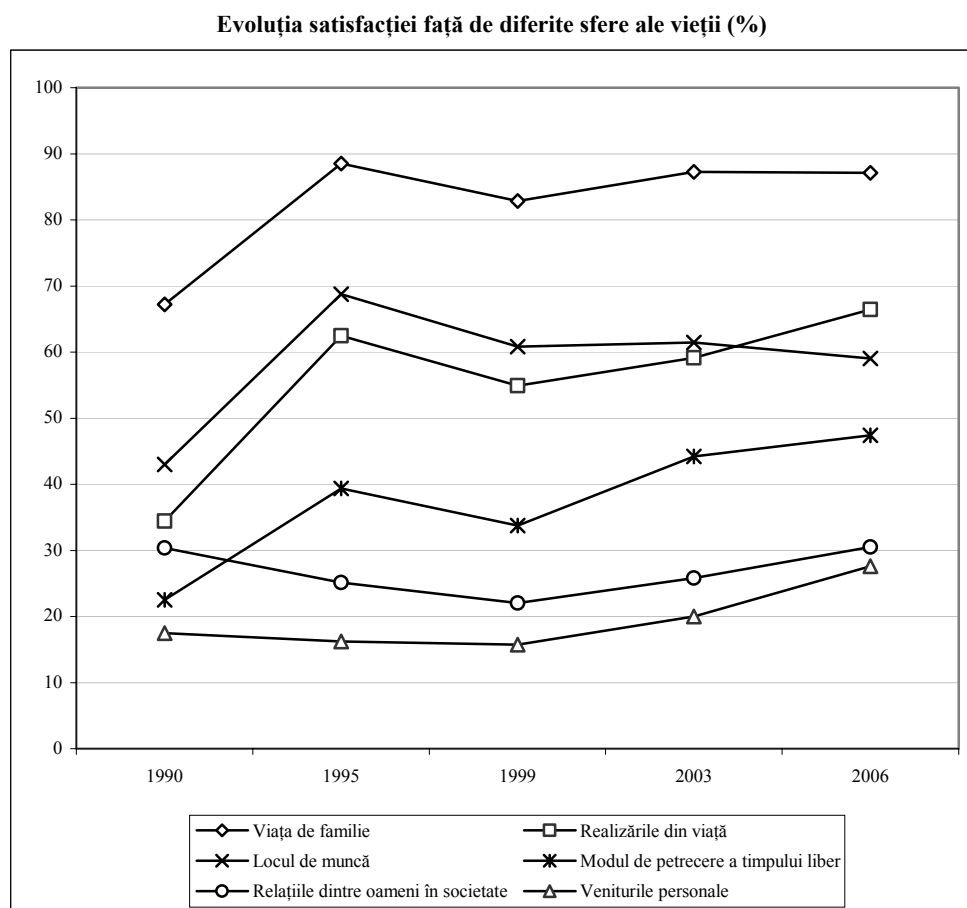
Evoluția satisfacției față de viața de familie

Sursa: *Diagnoza calității vieții*, 1990–1999, 2003, 2006.

Ca model general, satisfacția indivizilor este în creștere, în ultimii ani, cu excepția celei legate de locul de muncă și profesie (grafic 2). Comparativ cu celelalte sfere ale vieții, viața de familie oferă cea mai mare mulțumire. Locul de muncă și realizările din viață sunt celelalte domenii care oferă în mod constant o satisfacție ridicată. Aflată într-o ușoară tendință descendentă în ultimii ani, satisfacția față de locul de muncă a ajuns în 2006 să fie mai scăzută față de cea privind realizările din viață. După un ușor declin până la sfârșitul anilor 1990, mulțumirea față de petrecerea timpului liber și veniturile personale, ca și cele față de relațiile dintre oameni în societate se află în creștere, în ultimii ani, însă la diferență considerabilă de primele aspecte comentate.

Grafic 2

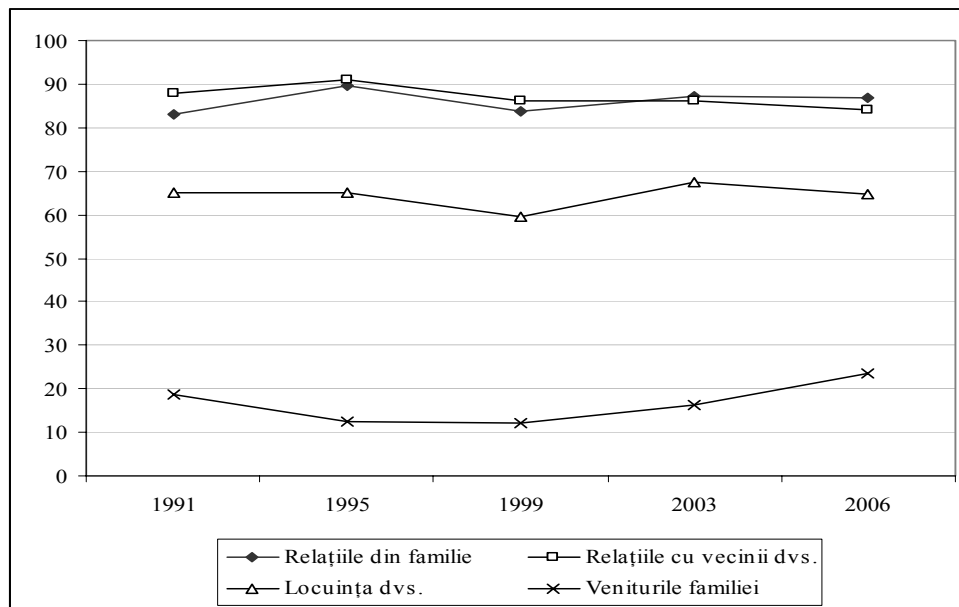
Sursa: *Diagnoza calității vieții (ICCV), 1990, 1995, 1999, 2003, 2006.*

Paternalul unei satisfacții constant ridicate se conservă și în cazul relațiilor de familie, aproximativ 90% dintre subiecți apreciindu-le drept bune și foarte bune, cu o mare stabilitate în timp. Locuința este, în general, apreciată pozitiv (aproximativ două treimi o apreciază ca fiind bună și foarte bună), totuși, la diferențe considerabile față de relațiile din familie sau relațiile cu vecinii. La polul opus se află veniturile familiei, de care majoritatea sunt nemulțumiți, acesta fiind aspectul care oferă cea mai scăzută satisfacție.

Modelul satisfacției este, așadar, unul în care relațiile din interiorul familiei dar și cele din exterior, cu vecinii, sunt „bune” și „foarte bune”, în care locuința este, în general, „bună”, dacă nu, oricum, „satisfăcătoare”, dar în care veniturile familiei sunt mai degrabă apreciate drept „proaste” și „foarte proaste”.

Grafic 3

Evoluția satisfacției față de relațiile din familie, comparativ cu cea față de alte domenii (%)

Sursa: *Diagnoza calității vieții* (ICCV), 1990, 1995, 1999, 2003, 2006.

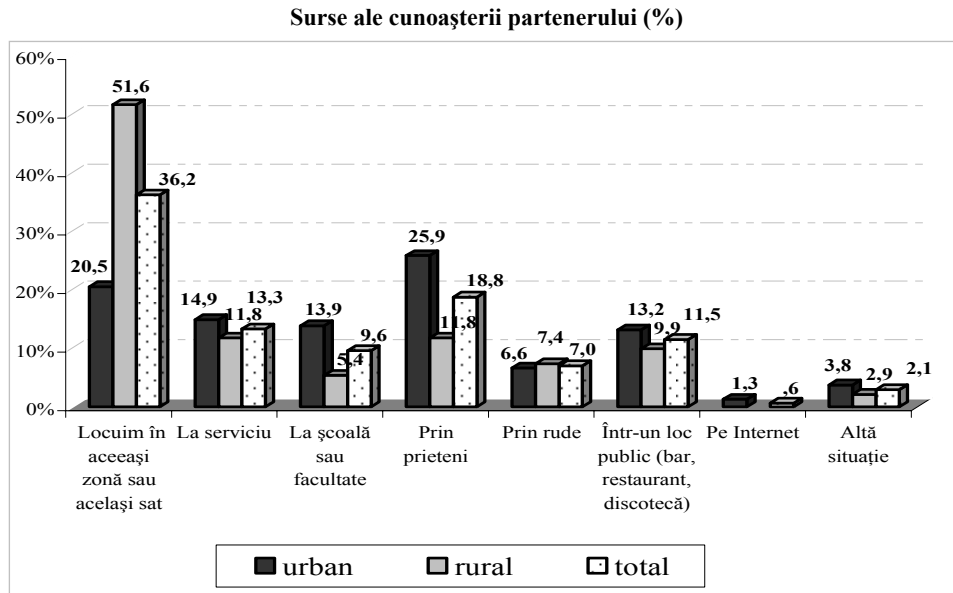
Analize privind calitatea vieții în România de tip longitudinal (Mărginean I., Bălașa A., coord. 2002) arată că familia face parte din Clasa a II-a de calitate a vieții percepute¹ (calitate a vieții înaltă), denumită simbolic „relații umane de suport” și reprezentând „suportul fundamental și o valoare deosebit de importantă pentru români” (Mărginean, 2002, p. 68).

ÎNTEMEIEREA FAMILIEI

Pe ansamblu, cei mai mulți și-au cunoscut partenerul în vecinătate. Pentru cei din urban însă, cei mai importanți sunt prietenii, vecinătatea fiind abia a doua sursă pe piața maritală. Locurile publice de socializare au, de asemenea, un rol important în alegerea partenerului (grafic 4).

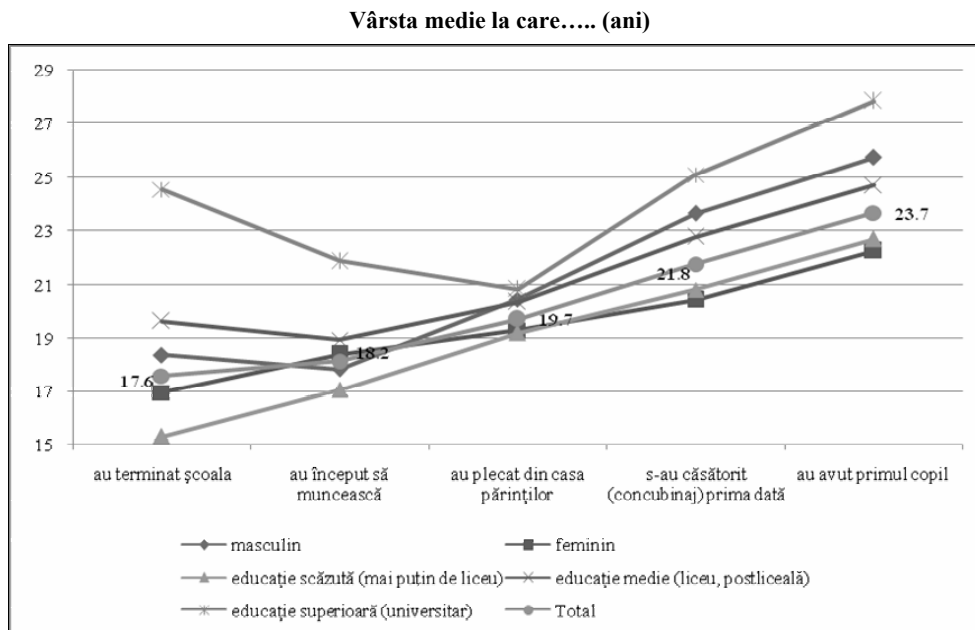
¹ Clasele au fost delimitate în funcție de valorile-prag, rezultând șapte clase ierarhizate de calitate a vieții percepute: I. calitate a vieții foarte înaltă – privilegiile; II. calitate a vieții înaltă – relații umane de suport; III. calitate a vieții mediu înaltă – succesul profesional; IV. calitate a vieții medie – timpul liber; V. precaritatea condițiilor de viață mediu scăzută – patologie socială; VI. calitate a vieții scăzută – supraviețuirea; VII. calitate a vieții foarte scăzută (foarte nefavorabilă, foarte rea) – presiunea fiscală.

Grafic 4

Sursa: Barometrul de opinie publică, „Viața în cuplu” (Soros), 2007.

Grafic 5

Sursa: Barometrul de opinie publică, „Viața în cuplu” (Soros), 2007.

Întemeierea propriei familii are loc în jurul vârstei de 22 ani, primul copil apărând după aproximativ un an și jumătate (grafic 6). Femeile încep viața de familie mai devreme cu aproximativ trei ani, comparativ cu bărbații, confirmând menținerea modelului cultural tradițional. Populația din rural a intrat mai devreme cu aproximativ doi ani în ciclul vieții familiale, diferențele între bărbați și femei sau pe categorii de vârstă în cadrul fiecărei categorii fiind aproximativ aceleași. Vârsta la căsătorie sau la nașterea primului copil este influențată mai degrabă de sex, vârstă, educație și mai puțin de tipul localității de rezidență. Se căsătoresc și au copii mai târziu mai mult bărbații, generațiile mai tinere și cei cu studii superioare. De altfel, vârsta la care se termină școala sau la intrarea pe piața muncii sunt, de asemenea, mai ridicate la categoriile indicate.

Modelul general este unul în care, după terminarea școlii, majoritatea se angajează², la scurt timp (mai puțin de doi ani) părăsesc casa părintească, după încă aproximativ doi ani de viață independentă se căsătoresc și după alți doi ani, în medie, au primul copil. În cazul celor cu studii superioare, părăsirea familiei părintești are loc mai devreme (odată cu intrarea la facultate), urmată la scurt timp de angajare, actul căsătoriei având loc la o vârstă mai înaintată, dar mai repede după terminarea școlii (după aproximativ 1 an).

ATITUDINI FAȚĂ DE CĂSĂTORIE ȘI DIVORȚ

Atitudinea generală față de căsătorie a fost analizată prin: percepția necesității căsătoriei și a calității relației, toleranța față de forme alternative la căsătorie – atitudinea față de coabitarea premaritală și nonmaritală, atitudinea față de părinții singuri (familiile monoparentale) și toleranța față de divorț (tabel 2).

Deși majoritatea respondenților nu consideră căsătoria necesară, totuși oamenii căsătoriți sunt priviți ca fiind mai fericiți. Acordul celor căsătoriți este chiar mai mare, confirmând, astfel, atașamentul pentru opțiunea pe care au făcut-o.

Atitudinea față de coabitarea neoficializată este, mai degrabă, împărțită: aproximativ jumătate tolerează coabitarea premaritală sau nonmaritală. Cei căsătoriți acceptă mai puțin acest stil de viață, însă diferențele față de ansamblul populației nu sunt mari. Familiile monoparentale sunt slab acceptate. Toleranța față de divorț este în schimb foarte ridicată.

Deși căsătoria nu este considerată necesară, ea este în continuare forma de familie valorizată pozitiv, prin care indivizii sunt mai fericiți, celelalte – coabitarea informală și în special familiile monoparentale – fiind mai slab tolerate. Cei

² În funcție de unele criterii sociodemografice, traiectoria este diferită – de exemplu, în cazul bărbaților, sau al celor cu studii medii și superioare, vârsta medie la care au început să muncească este mai scăzută decât cea la care au terminat școala, faptul fiind explicabil prin angajarea pe piața muncii a bărbaților într-o mai mare măsură, comparativ cu femeile sau prin sistemele de învățământ fără frecvență, la distanță, sau angajarea cu timp parțial, fapt care dă posibilitatea desfășurării celor două activități simultan.

căsătoriți întăresc opțiunea pe care și-au asumat-o, fiind ușor mai intoleranți, comparativ cu ansamblul populației, față de coabitare sau față de familiile monoparentale. Divorțul este larg acceptat atât pe ansamblul populației, cât și de către cei căsătoriți.

Tabelul nr. 2

Atitudinea față de căsătorie

	Total populație	Căsătoriți
Este mai bine să ai o căsătorie nereușită decât să nu o ai deloc.	19,4%	19,9%
Oamenii căsătoriți sunt în general mai fericiți decât cei necăsătoriți.	69,8%	79,0%
Este bine ca un cuplu care intenționează să se căsătorească, să locuiască înainte împreună.	56,0%	50,6%
Un cuplu poate trăi împreună fără intenția de a se căsători.	50,1%	43,6%
Un părinte singur poate crește un copil la fel de bine ca un cuplu.	31,8%	25,2%
Oamenii care vor să facă copii, ar trebui să se căsătorească.	82,1%	85,4%
Un copil care trăiește într-o familie în care părinții nu se înțeleg, suferă mai mult decât dacă părinții s-ar despărți.	85,0%	85,0%
Divorțul este cea mai bună soluție dacă un cuplu nu reușește să-și rezolve problemele căsniciei.	81,0%	79,7%

Sursa: „Viața de familie”, Soros, 2008.

În privința condițiilor pentru o căsătorie fericită, atât pe ansamblul populației, cât și la nivelul celor mai importante categorii sociodemografice, constatăm că pe primul loc se află iubirea, considerată esențială pentru ca o căsătorie să fie fericită, la o diferență considerabilă de restul opțiunilor. Pentru mai mult de o treime din populația investigată reprezintă cel mai important lucru, iar peste jumătate dintre subiecți au menționat-o în primele două aspecte importante în succesul unei căsniciei. Celelalte lucruri importante sunt, în ordinea opțiunilor, încredere reciprocă, condiții bune de locuit, sprijin și respect reciproc, fidelitate, înțelegere reciprocă și disponibilitate a banilor.

Pe criteriile sociodemografice, sexul nu reprezintă un criteriu de diferențiere, atât în rândul femeilor, cât și în rândul bărbaților păstrându-se aceeași ierarhizare. Nu există diferențe semnificative statistice nici în funcție de starea civilă sau de mediul de rezidență al respondentului.

Fără a se schimba esențial ordinea aspectelor analizate, pe categorii de vârstă pot fi remarcate modele ușor diferite, importanța unui anumit aspect variind: fidelitatea înregistrează un procent relativ crescut, comparativ cu celelalte categorii la cei foarte tineri, până în 25 de ani, sprijinul reciproc la cei de 25–34 ani, condițiile de locuit și banii la populația matură și vârstnică. Constatăm o scădere a importanței acordate iubirii o dată cu înaintarea în vârstă, paralel cu creșterea importanței solidarității celor doi parteneri, dar și a resurselor materiale. Cu alte cuvinte tinerii, aflați la început de drum, sunt atașați într-o mai mare măsură de modelul romantic în căsătorie, considerând că celelalte aspecte se vor rezolva de la

sine dacă există iubire, fidelitate și încredere între parteneri, în timp ce maturii sau vârstnicii, în urma unei experiențe mai bogate, adoptă un model mai echilibrat, în care resursele materiale și sprijinul reciproc (înțeles probabil nu numai ca sprijin afectiv și moral, ci și economic sau de îngrijire) sunt, de asemenea, importante.

Tabelul nr. 3

Cea mai importantă condiție pentru o căsătorie fericită (%)

	Vârsta				Educație			Total
	18–24	25–34	35–54	55+	Elementară (mai puțin de liceu)	Medie (liceu, postliceală)	Superioară (universitar)	
Iubire	44,2	38,1	37,2	36,3	37,6	40,5	35,5	38,3
Condiții bune de locuit	11,2	10,0	14,1	13,9	13,5	12,8	9,1	12,9
Sprijin reciproc	7,3	13,7	8,6	10,2	9,0	10,6	10,8	9,7
Încredere reciprocă	8,5	8,5	6,7	9,3	7,6	8,6	10,2	8,2
Fidelitate	10,6	6,7	7,7	5,2	6,3	8,0	9,7	7,1
Înțelegere reciprocă	5,5	4,1	5,4	6,0	6,2	5,0	2,2	5,4
Bani	5,5	3,7	7,4	4,2	6,6	3,6	4,3	5,4
Respect reciproc	3,0	5,2	3,2	5,3	3,9	4,4	5,4	4,2
Altceva	4,2	10,0	9,7	9,6	9,3	6,5	12,8	8,8

Sursa: Barometrul de opinie publică, Soros, 2007.

Similaritatea profilului socio-demografic al partenerilor (aceeași etnie, poziție socială, preferințe comune, vârstă apropiată, aceeași credință religioasă, aceeași educație) nu reprezintă o condiție necesară pentru o căsnicie fericită. A avea o gospodărie independentă, a nu locui împreună cu părinții/ socrii este considerat, de asemenea, un aspect puțin important pentru succesul unei căsătorii. Interesant este că banii sunt menționați și în rândul celor mai puțin importante aspecte într-o relație.

MOTIVE DE DIVORȚ

Cele mai importante motive pentru ca partenerii să divorțeze, cumulând mai mult de jumătate dintre mențiuni, sunt, în ordine – violența, alcoolismul, infidelitatea și încetarea iubirii. Violența este general acceptată ca motiv de divorț (aproximativ 80%), la diferențe destul de mari de alcoolism și infidelitate, care întrunesc aproximativ două treimi dintre mențiuni. Interesant este că, deși iubirea a

fost menționată drept cea mai importantă condiție pentru o căsătorie fericită, absența ei nu determină o atitudine categorică, părerile fiind mai degrabă împărțite: 57% o consideră motiv de divorț, 43% nu. Infidelitatea este mai des menționată, considerându-se, probabil, că implică și lipsa iubirii. Condițiile imanente relației, nepotrivirea de caracter și nepotrivirea sexuală sunt considerate motive de divorț numai de aproximativ o treime dintre subiecți. Dificultățile materiale, lipsa copiilor, neînțelegerile privind treburile casnice sau cu rudele nu sunt, pentru marea majoritate a persoanelor intervievate, motive de divorț.

Deși, așa cum am văzut anterior, toleranța generală față de divorț este ridicată, după motivele invocate putem considera că acesta este acceptat mai degrabă în situații extreme, excepționale. Situațiile justificabile pentru divorț sunt problemele grave, nelegate intrinsec de relație, dar care afectează relația prin consecințele lor. Violența și alcoolismul reprezintă caracteristici mai degrabă individuale, care generează probleme, conducând la eșecul relației. Infidelitatea este considerată, de asemenea, nejustificată și reprezintă, mai degrabă, o situație extremă. Situațiile mai puțin grave, problemele intrinseci ale relației, în care responsabilitatea este reciprocă, nu reprezintă motive la fel de importante pentru despărțire (neînțelegeri, incompatibilitate, încetarea iubirii).

Tabelul nr. 4

Motive de divorț, în funcție de principalele caracteristici socio-demografice (%)

		Violență	Alcoolism	Infidelitate	Absența iubirii	Nepotrivire de caracter	Nepotrivire sexuală
Nivelul de educație	inferior	77,3	67,6	64,1	55,7	33	30,8
	mediu	87,2	72,8	73,3	67,3	44,7	41,7
	superior	84,5	71,1	71,7	68,2	47,1	43,4
Vârsta	18–24	83,1	70,7	72,6	68,4	41,1	36,9
	25–34	86,7	69,5	76,6	68,7	45,2	38,4
	35–44	83,7	69,7	71,1	61	38,7	39,4
	45–54	78,8	70,5	65,7	59,7	38,9	40,6
	55–64	78,7	71,2	65,6	58,4	35,6	35,3
	65+	77	66,5	57,7	50,1	31,2	24,4
Sexul	masculin	77,5	65,3	70,2	62,3	39,8	37,4
	feminin	84	73,1	65,8	59,2	36,6	33,9
Mediul de rezidență	urban	83,6	70,6	68,6	66	43,7	42,7
	rural	78,6	68,6	66,8	54,9	32,2	28,1

Notă: Sunt marcate valorile pentru care există diferențe semnificative statistic (valori reziduale ajustate, standardizate, mai mici sau mai mari decât 1,96). Cu bold sunt reprezentate valorile care indică o relație pozitivă între categorii, iar cu italic cele care indică o relație negativă.

Sursa: Barometrul de opinie publică, „Viața în cuplu”, Soros, 2007.

Am putea concluziona că există, mai degrabă, un acord de principiu și mai puțin unul *de facto* față de divorț. Aproximativ 80% au fost de acord că un cuplu este

mai bine să divorțeze dacă nu reușește să-și rezolve problemele căsniciei. Dar prin „probleme” românii înțeleg situații grave și mai mult atipice: violență, alcoolism, infidelitate. Deși formal cele mai mult divorțuri sunt pronunțate datorită „nepotrivirii de caracter” motivul acesta este prea puțin invocat de respondenții anchetei.

SEXUALITATE – ÎNAINTE, DUPĂ SAU ÎN AFARA CĂSĂTORIEI?

Atitudini față de sexualitate

Dacă majoritatea consideră importantă perioada de prietenie de dinaintea căsătoriei, aceasta are însă semnificații diferite. Relațiile sexuale premaritale reprezintă un aspect disputat. Deși aproximativ jumătate au respins practicarea relațiilor sexuale premaritale, reformulată într-o manieră mai generală³, acceptarea devine mult mai largă: mai puțin de un sfert au declarat că un tânăr și o tânără de 20 de ani este bine să aibă relații sexuale numai după ce se căsătoresc și 6% după ce se logodesc. Perioada medie după care tinerii pot întreține relații sexuale (pentru cei care au indicat o perioadă specifică) este de 9 luni, fiind mai redusă la bărbați, tineri, cu educație superioară, sau din mediul urban. Vârsta la care este bine ca o femeie să își înceapă viața sexuală este egală cu cea menționată în cazul bărbatului (aproximativ 19 ani).

Locuirea împreună reprezintă, de asemenea, un aspect controversat, scindând populația în două categorii aproximativ egale: cei care consideră că este bine să locuiască împreună (50,4%) – mai mult bărbați, tineri, cu educație superioară, din urban și cei care consideră că trebuie să trăiască separat, fiecare cu părinții lui (49,6%) – mai mult femei, vârstnici, cu educație scăzută, din rural.

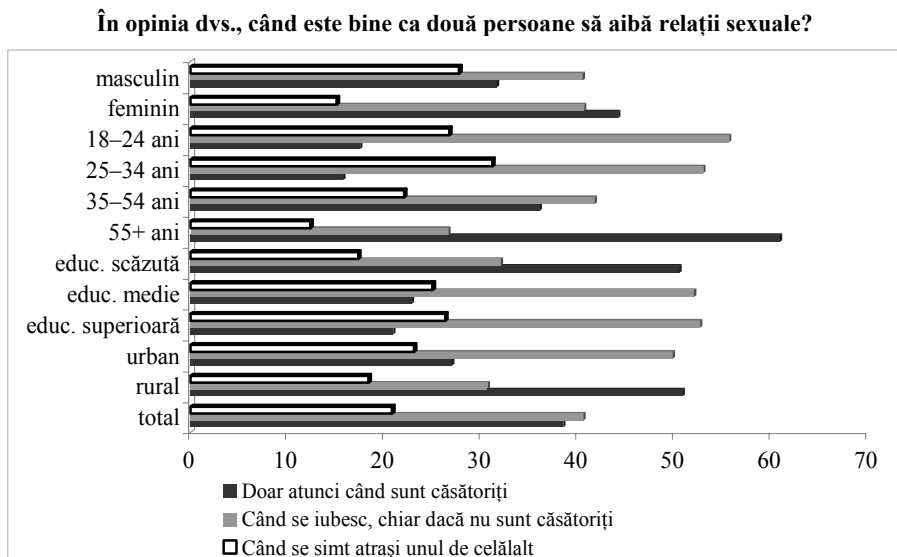
Interesant este că majoritatea populației, indiferent de criteriile sociodemografice, pare să considere existența altor relații romantice, anterioare celei care va conduce la căsătorie, drept un lucru benefic (ținând cont de ceilalți indicatori, probabil cu condiția să nu fi avut relații sexuale și să nu fi locuit împreună). Și în acest caz identificăm o respingere mai mare în cazul femeilor, populației vârstnice, celor cu educație scăzută sau care trăiesc în mediul rural⁴.

Modelul care se conturează este unul romantic, în care sexualitatea este legată de iubire și are loc mai ales în interiorul familiei. O proporție similară au răspuns că două persoane este bine să aibă relații sexuale, dacă se iubesc și dacă sunt căsătorite (grafic 6). Numai o cincime manifestă mentalități liberale, în care sexualitatea este separată de dragoste și căsătorie.

³ După cât timp de când s-au cunoscut credeți că este bine ca un tânăr și o tânără de 20 de ani să aibă relații sexuale?

⁴ Atât pentru relațiile sexuale premaritale, locuirea împreună, cât și pentru experiențe romantice anterioare, fiecare dintre variabilele sociodemografice indicate are influență semnificativă, controlând influența celorlalte prin analiza de regresie. Cea mai puternică influență o are vârsta și educația.

Grafic 6

Sursa: BOP, „Viața în cuplu”, Soros, 2007.

– *Relațiile sexuale de tip conservator* (doar în cadrul căsătoriei) sunt susținute mai mult de femei, de cei vârstnici (peste 55 de ani), de cei cu educație scăzută, din mediul rural.

– *Relațiile sexuale de tip modern, romantic*, bazate pe iubire sunt susținute atât de femei, cât și de către bărbați (nu există diferențe semnificative), de tineri, dar și de către generația matură (chiar dacă într-o mai mică măsură), de cei cu educație medie sau superioară, din mediul urban.

– *Relațiile sexuale de tip postmodern, liberale*, bazate doar pe atracția reciprocă, deși nu reunesc majoritatea opțiunilor în cadrul niciunei categorii, sunt totuși mai larg acceptate de bărbați (un procent dublu față de femei), de tinerii de 25–34 de ani, de cei cu educație superioară.

Majoritatea covârșitoare a subiecților (70%) consideră că o femeie este bine să aibă un singur partener sexual pe parcursul vieții și că, de asemenea, bărbatul este bine să aibă o singură parteneră sexuală, deși într-o mai mică măsură (52%)⁵.

Stereotipul potrivit căruia bărbații își doresc într-o mai mare măsură relații sexuale, comparativ cu femeile este întreținut în principal de către femei⁶ – 52% au admis acest lucru. Altfel, pe ansamblul populației și pe restul categoriilor investigate, majoritatea consideră că și femeile, și bărbații își doresc la fel de mult să aibă relații sexuale.

⁵ Adeziunea este mai mare la categoriile conservatoare; influența sexului, vârstei, educației și dimensiunii localității fiind semnificativă, controlând pe rând influența celorlalte, prin analiză de regresie.

⁶ Sexul este singura variabilă sociodemografică cu influență semnificativă statistic.

Comportamente sexuale

Atitudinile indivizilor sunt, în general, concordante cu comportamentele lor declarate: mulți (în special femeile) nu au avut relații sexuale înaintea căsătoriei, majoritatea au început viața sexuală în jurul vârstei de 19 ani, după aproximativ un an de când cunoșteau partenerul, cele mai multe dintre femei au avut un singur partener sexual (tabel 5).

Tabelul nr. 5

Comportamente sexuale

	Vârsta la prima relație sexuală (ani)	Numărul de luni de când se cunoșteau	Numărul de parteneri sexuali fără extreme*
Masculin	18	10	4,7
Feminin	20	14	1,8
18-24 ani	17	12	3,8
25-34 ani	19	11	3,5
35-54 ani	19	13	3,1
55 ani și peste	20	13	2,4
Educație scăzută	19	12	2,7
Educație medie	19	13	3,5
Educație superioară	20	13	3,5
Urban	19	13	3,3
Rural	19	12	2,9
Total	19	13	3,1

Sursa: BOP, „Viața în cuplu”, 2007.

Notă: Rezultate pe baza chestionarului secret la care au răspuns 1076 de subiecți (aproximativ 60% din eșantionul inițial). Mediile au fost calculate fără refuzuri, care variază între 43 (2,8%) în cazul vârstei la prima relație sexuală și 223 (11,2%) în cazul numărului de parteneri sexuali.

* Întrucât media putea fi afectată de cazurile extreme, am calculat numărul mediu de parteneri sexuali eliminând 14 cazuri considerate mai degrabă *outliere*, care au declarat mai mult de 16 parteneri.

Cei mai mulți dintre indivizi – aproximativ două treimi dintre bărbați și numai o treime dintre femei – au declarat că au avut relații sexuale înainte de căsătorie. Existența relațiilor sexuale premaritale pare să fie mai ridicată la bărbați și la tineri, restul variabilelor sociodemografice nefiind predictorii importanți. Primele experiențe sexuale au avut loc mai devreme pentru bărbați și pentru generațiile tinere⁷. Debutul relației sexuale este la aproximativ un an de când partenerii s-au cunoscut, perioada fiind ușor mai ridicată la femei, însă fără o diferență semnificativă.

Diferența dintre numărul declarat al partenerilor sexuali între bărbați și femei este mare. Numărul mediu poate fi afectat de subdeclararea femeilor sau de exagerarea numărului declarat de către bărbați. Sexul și vârsta, și, într-o mai mică măsură, mediul de rezidență reprezintă predictorii ai numărului de parteneri sexuali.

⁷ Sexul și vârsta au influență semnificativă, controlând celelalte variabile.

ATITUDINI ȘI ROLURI DE GEN

Valori de gen

Conflictul dintre muncă și viața de familie reprezintă o problemă cu care se confruntă majoritatea indivizilor. În special în privința femeii, armonizarea celor două roluri – cel domestic și cel de pe piața muncii – reprezintă un subiect disputat.

Tabelul nr. 6

Rolul femeii în familie și pe piața muncii

A avea o slujbă e un lucru bun, dar ce își doresc cu adevărat femeile este să aibă familie și copii.	74%
O soție care nu lucrează este tot atât de realizată ca și una care are o slujbă plătită.	39,5%
Un copil preșcolar probabil va suferi dacă mama sa lucrează (are serviciu).	42%
Viața de familie are de suferit atunci când femeia are o slujbă cu normă întreagă.	34,1%
Ambii soți trebuie să câștige bani pentru întreținerea familiei.	93,2%
O mamă care lucrează poate fi la fel de grijulie față de copii ca și una care nu lucrează.	81,5%
Cea mai bună modalitate ca o femeie să fie independentă este să aibă o slujbă.	85%

Notă: procente cumulate ale celor care au răspuns în foarte mare măsură și în mare măsură.

Sursa: „Viața de familie”, Soros, 2008.

Pentru analiza atitudinilor indivizilor față de concilierea dintre viața de familie și muncă, am utilizat analiza factorială, aplicată variabilelor prezentate în Tabelul 6. Analiza factorială a relevat existența a doi factori. Primul factor descrie atitudinea față de rolul tradițional în familie și în îngrijirea copiilor (primele patru variabile), iar al doilea factor descrie atitudinea față de egalitatea rolurilor în familie și pe piața muncii (ultimele trei variabile).

Tabelul nr. 7

Analiza factorială a atitudinii față de conflictul dintre muncă și familie

	Rol tradițional al femeii	Roluri egale	Comunalități
Viața de familie are de suferit atunci când femeia are o slujbă cu normă întreagă.	0,831	-0,126	0,707
Un copil preșcolar probabil va suferi dacă mama sa lucrează.	0,810	-0,060	0,659
A avea o slujbă este un lucru foarte bun, dar ceea ce își doresc cu adevărat femeile este să aibă familie și copii.	0,579	0,105	0,346
O soție care nu lucrează este tot atât de realizată ca și una care are o slujbă plătită.	0,509	-0,207	0,302
Cea mai bună modalitate ca o femeie să fie independentă este să aibă o slujbă.	0,053	0,795	0,635
Ambii soți trebuie să câștige bani pentru întreținerea familiei.	-0,017	0,804	0,647
O mamă care lucrează poate fi la fel de grijulie față de copiii săi ca și una care nu lucrează.	-0,237	0,545	0,353

Notă: Coeficienții reprezintă saturații sau comunalități (în ultima coloană). Metoda de extracție folosită: analiza componentelor principale. Factorii au fost rotați pentru a asigura o interpretare mai intuitivă atât a lor cât și a variabilelor (metoda folosită: *Equamax* cu normalizare *Kaiser*). Modelul explicativ este adecvat datelor: $KMO = 0,640$. Cei doi factori explică 52% din variația variabilelor.

Sursa: „Viața de familie”, Soros, 2008.

Majoritatea respondenților resping rolul tradițional al femeii și susțin egalitatea rolurilor atât în familie, cât și pe piața muncii. Indivizii au o atitudine suportivă față de dublul rol al femeii – de soție și mamă și de lucrătoare pe piața muncii. Este bine ca femeia să lucreze, acest fapt asigurându-i independența și contribuind la bunăstarea familiei, fără să aibă efecte negative asupra copiilor. Suportul față de rolul tradițional al femeii, femeia-casnică, este scăzut. Acordul față de faptul că ceea ce își doresc cu adevărat femeile este să aibă familie și copii este însă ridicat. Familia continuă să rămână, așadar, o condiție esențială a realizării personale a femeii. Participarea pe piața muncii, realizarea profesională este tolerată, dacă reprezintă o alegere complementară și nu o opțiune de viață.

Tabelul nr. 8

Stereotipuri de gen

Într-o relație femeile își pot controla mai bine emoțiile decât bărbații.	69,6%
În general, bărbații sunt lideri politici mai buni decât femeile.	67,2%
Bărbații conduc mai bine afacerile decât femeile.	56,8%
În general, tații pot avea grijă de copii la fel de bine ca și mamele.	45,1%
Studiile universitare sunt mai importante pentru un băiat decât pentru o fată.	26,5%

Notă: procente cumulate ale celor care au răspuns în foarte mare măsură și în mare măsură.
Sursa: „Viața de familie”, Soros, 2008.

În privința stereotipurilor de gen, majoritatea indivizilor sunt de acord cu faptul că femeile își controlează mai bine emoțiile într-o relație, că bărbații sunt lideri politici mai buni decât femeile și sunt superiori în afaceri. Deși nu este majoritară, ponderea celor care susțin egalitatea de rol în privința creșterii copiilor este destul de ridicată – aproape jumătate. Educația este considerată însă importantă atât pentru femei, cât și pentru bărbați, fiind un domeniu în care inegalitatea de gen este scăzută. Stereotipurile privind rolurile de gen tradiționale predomină: rolul instrumental al bărbatului și superioritatea lui în viața publică – afaceri, politică și rolul expresiv al femeii.

Distribuția sarcinilor în gospodărie

Majoritatea treburilor casnice revin femeii. Bărbatul se ocupă cu reparațiile din casă și ale automobilului, femeia cu restul: pe de o parte, treburile gospodărești – gătit, spălat, călcat, curățenie și pe de alta, creșterea și îngrijirea copilului. Multiple analize anterioare pe familia românească (Chipea F., 2001, Voicu M., 2004, Popescu R., 2002) confirmă acest model.

Cel mai echitabil împărțite sunt sarcinile legate de creșterea și, în special, de educarea copilului și cumpărăturile. Deși femeile sunt preponderent cele care au grijă zilnică de copil, merg la școală, îi supraveghează lecțiile și timpul liber, îl îngrijesc atunci când este bolnav sau fac cumpărăturile necesare pentru casă, totuși o proporție importantă apreciază că implicarea este egală în aceste sarcini (un sfert,

în cazul mersului la școală și aproape 40% dintre respondenți, în cazul cumpărăturilor). Educarea și formarea copilului pentru viață este datorată ambilor parteneri. Mai mult de jumătate dintre subiecți au declarat că îi explică împreună copilului cum trebuie să se poarte și peste 45%, că pedepsesc copilul pentru o faptă rea în aceeași măsură.

Celelalte caracteristici sociodemografice nu joacă un rol important în explicarea distribuției rolurilor în gospodărie. Analiza de regresie relevă faptul că influența vârstei, educației sau mediului de rezidență este mai degrabă nesemnificativă, atunci când celelalte influențe sunt controlate. Sexul rămâne variabila esențială în explicarea modului în care este performată fiecare activitate în parte, influența fiind semnificativă chiar și în cazul celor mai egalitate dintre activități.

Dacă sarcinile gospodărești revin, în mare măsură, femeii, relația familiei cu spațiul public, cu comunitatea, este asigurată în principal de bărbat. Interesul pentru viața politică, cunoștințele despre administrația publică, implicarea în rezolvarea unor probleme din comunitate, sunt semnificativ mai mari în cazul bărbaților, fapt recunoscut și de către bărbați și de către femei (la toate variabilele analizate, mai mult de jumătate dintre acestea au admis că sunt mai puțin implicate, comparativ cu partenerii lor).

Numărul de ore petrecute cu diferite munci casnice variază destul de mult, conform estimărilor celor două anchete utilizate în această analiză, de la 15 ore săptămânal (*Viața de familie*, 2008) la 25 de ore săptămânal (*BOP*, 2007), părând a fi într-o tendință descendentă. Pe fondul redresării standardului de viață, al îmbunătățirii considerabile în dotarea gospodăriei și, probabil, al schimbării modelelor de comportament, timpul petrecut în gospodărie este în scădere.

Tabelul nr. 9

Numărul mediu săptămânal de ore petrecute cu diferite munci casnice, în funcție de vârstă, educație și mediul de rezidență

		Ore
Vârsta	18-24	15,34
	25-34	22,26
	35-44	24,48
	45-54	27,72
	55-64	28,35
	65+	29,07
Nivelul de educație	inferior (mai puțin de liceu)	28,24
	mediu (liceu, postliceal)	21,46
	superior (universitar)	17,37
Mediul de rezidență	Urban	20,20
	Rural	30,14
Total		24,76

Sursa: *BOP*, „Viața în cuplu”, Soros, 2007.

Așa cum era de așteptat, având în vedere distribuția sarcinilor casnice pe sexe, femeile petrec în gospodărie și pentru îngrijirea copiilor un număr considerabil mai mare de ore, comparativ cu bărbații (o dată și jumătate). Diferențele sunt admise de ambii parteneri, femeile declarând o medie de 29 de ore săptămânal, iar bărbații o medie chiar mai ridicată pentru partenerile lor (30 de ore).

Pe lângă diferențele între sexe, există diferențe semnificative statistic, în funcție de majoritatea criteriilor sociodemografice. Persoanele de sex feminin, mai în vârstă, mai puțin educate și din mediul rural sunt mai implicate în performarea activităților gospodărești (tabel 9).

În ciuda diferențelor mari dintre cei doi parteneri, în privința implicării în gospodărie, aceștia nu consideră că ar exista diferențe în privința timpului liber. Situația este, probabil, consecința implicării mai mari a bărbatului în activități în afara gospodăriei. Aproape jumătate dintre femei și dintre bărbați consideră că timpul liber este comparabil cu cel al partenerului, neexistând diferențe semnificative statistic. Totuși, femeile consideră că fac mai multe sacrificii pentru familie, comparativ cu partenerii lor (o treime dintre femei consideră că fac mai multe sacrificii, comparativ cu un sfert dintre bărbați). Inegalitatea este admisă într-o oarecare măsură și de către bărbați, 11% dintre aceștia, comparativ cu numai 6,5% dintre femei, admitând că fac mai puține sacrificii pentru familie, comparativ cu partenerile lor.

Luarea deciziilor în familie

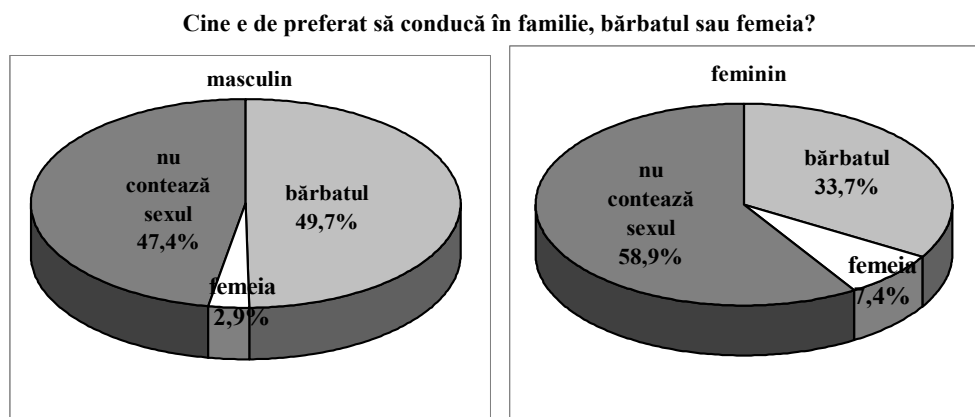
Puterea de decizie privind administrarea treburilor casnice și creșterea și îngrijirea copilului pare să fie, în general, egal distribuită între parteneri. Marea majoritate a subiecților au declarat că deciziile sunt luate în comun, de la 60%, în cazul cheltuielilor pentru mâncare, până la 80%, în cazul alegerii modului în care să-și petreacă vacanțele.

Deși majoritatea subiecților au răspuns că deciziile sunt luate în comun, în familiile în care nu se întâmplă așa, mai multe persoane (atât femei, cât și bărbați) au admis o putere de decizie a femeii mai ridicată. De exemplu, un sfert dintre bărbați consideră că partenerile lor au un cuvânt greu de spus în privința cheltuielilor pentru mâncare, comparativ cu numai 15% dintre bărbați care susțin contrariul. Aceeași situație o întâlnim când este vorba de reamenajat casa, achiziționat mobilă, petrecerea vacanței, îngrijirea medicală a unor membri ai familiei sau chiar de deciziile privind educația copilului. Cu alte cuvinte, pe lângă implicarea considerabil mai ridicată a femeii în treburile casnice, remarcăm, în unele familii, și o putere de decizie ușor mai mare a acesteia în administrarea acestor sarcini. Astfel, nu numai că femeia face mai multe în casă și în privința copiilor, dar ea și decide într-o mai mare măsură ce trebuie făcut.

Familia modernă, egalitară este preferată de majoritatea subiecților, mai mult de jumătate dintre persoanele investigate declarând că nu contează cine conduce în familie, bărbatul sau femeia. Totuși, cei care consideră că bărbatul ar trebui să conducă reprezintă un procent destul de ridicat (41%).

Femeile susțin egalitatea în familie într-o măsură considerabil mai mare, semnificativă statistic. Jumătate dintre bărbați susțin că este de preferat ca bărbații să conducă, comparativ cu numai o treime dintre femei.

Grafic 7

Sursa: BOP, „Viața în cuplu”, Soros, 2007.

Cu cât nivelul de educație este mai ridicat, cu atât preferința pentru familia egalitară este mai mare. Aproape trei sferturi dintre cei cu studii superioare, comparativ cu numai 40% dintre cei cu studii elementare consideră că nu contează cine conduce în cuplu. Pe categorii de vârstă, diferențele nu sunt la fel de mari, însă sunt semnificative statistic: tinerii și vârstnicii par mai conservatori, comparativ cu cei din categoria 25–54 de ani. Așa cum era de așteptat, în rural este preferat modelul bărbatului care conduce, pe fondul culturii de tip tradițional încă destul de răspândite, în timp ce în urban opțiunile majoritare vizează o relație egalitară.

PROBLEME ÎN FAMILIE

Mai mult de jumătate dintre persoanele care au o relație de cuplu apreciază că problemele apar rar, mai mult de o treime considerându-le aproape inexistente. Existența problemelor în cuplu este recunoscută într-o mai mare măsură de către femei, comparativ cu bărbații și de către tineri, comparativ cu persoanele mature sau vârstnice.

Cea mai importantă cauză a apariției problemelor în căsnicie este reprezentată de lipsurile materiale sau lipsa de bani, la diferențe mari de restul aspectelor menționate. Dificultățile financiare au reprezentat prima problemă menționată de aproximativ 60%, celelalte aspecte – treburile casnice sau comportamentul copiilor fiind invocate de numai 16%, respectiv 7% dintre subiecți. Cumulând cele două opțiuni pe care le-au avut la dispoziție respondenții pentru a specifica problemele în

căsnicie, 70% dintre cei care au admis că au probleme au menționat ca unul dintre motive lipsurile materiale, 42% treburile casnice și 20% comportamentul copiilor.

Lipsurile materiale sunt invocate într-o mai mare măsură de bărbați, aproximativ trei sferturi dintre aceștia menționându-le ca principal motiv al neînțelegerilor. Identificarea lipsei de bani ca principală cauză a problemelor de cuplu, într-o măsură mai mare de către bărbați, trebuie interpretată în contextul în care responsabilitatea asigurării resurselor economice în gospodărie le revine în mare parte. În multe familii persistă încă așteptările complementare de rol, conform cărora bărbatul trebuie să aducă bani în casă, iar femeia trebuie să aibă grijă de copii și de gospodărie.

Treburile casnice reprezintă a doua cauză a neînțelegerilor (menționată de peste 40% dintre cei care au admis că au probleme, la diferență destul de mare de următoarele cauze, ca importanță). Comportamentul copiilor este menționat ca motiv principal de către o cincime dintre subiecți. Bărbații sunt mai afectați de aceste probleme decât femeile deși, așa cum am arătat, femeile sunt cele care se ocupă mai mult de sarcinile gospodărești și de creșterea și îngrijirea copilului.

Băutura este considerată un motiv de ceartă de o proporție semnificativă a populației (10%), afectând într-o mai mare măsură femeile decât bărbații. Părinții/socrii, neglijarea familiei și infidelitatea sunt motive mai puțin importante, însă menționate de 4–8% dintre subiecți.

Diferențe semnificative apar și în funcție de vârstă, educație sau mediu de rezidență. Lipsurile materiale, treburile casnice și comportamentul copiilor tind să devină motive din ce în ce mai importante ale neînțelegerilor între parteneri, pe măsură ce înaintează în vârstă. Dimpotrivă, cu vârsta, relațiile cu părinții/socrii, neglijarea de către partener, infidelitatea, sau nepotrivirea sexuală sunt din ce în ce mai puțin importante în apariția problemelor.

Dificultățile materiale reprezintă un motiv mai puțin important, pe măsură ce nivelul de educație este mai ridicat. În cazul celor cu studii superioare, treburile casnice sunt plasate pe primul loc, la diferențe totuși mici de dificultățile materiale (50%, respectiv 47%). În mediul rural, pe fondul unui standard de viață mai scăzut, trei sferturi dintre subiecți au invocat neajunsurile materiale, comparativ cu două treimi dintre cei din mediul urban. Băutura este o problemă menționată mai ales în mediul rural, iar treburile casnice sau comportamentul copiilor, în urban.

CONCLUZII

România are una dintre cele mai ridicate nupțialități în context european, într-o tendință ușor ascendentă în ultimii ani, o divorțialitate mai degrabă scăzută și cu o mare stabilitate în timp, vârste tinere la încheierea căsătoriei și la nașterea copiilor. Rata fertilității este una dintre cele mai scăzute din Europa, iar tendințele de redresare din ultimii ani sunt mai degrabă nesemnificative. Modelul de conviețuire românesc conservă preferința pentru gospodăriile de tip familial, legal constituite. Cuplurile căsătorite cu copii sunt preponderente în stilurile de viață familială. Totuși, uniunile

consensuale și familiile monoparentale sunt fenomene în creștere, la un nivel mediu, în context european.

Deși căsătoria nu este considerată necesară, ea este în continuare forma de familie valorizată pozitiv, în cadrul căreia indivizii sunt mai fericiți, celelalte – coabitarea informală și în special familiile monoparentale – fiind mai slab tolerate. Modelul condițiilor pentru ca o căsătorie să fie fericită este unul romantic, în care iubirea rămâne cea mai importantă. Iubirea trebuie dublată însă de solidaritate între parteneri (încredere și sprijin reciproc, respect și înțelegere reciprocă, fidelitate), dar și de suport material – în principal, condiții bune de locuit și în plan secundar, bani. Condiția homogamiei (aceeași etnie, poziție socială, vârstă, religie, educație, chiar preferințe comune) este mai degrabă considerată ca neimportantă.

Modelul relațiilor intime este, de asemenea, unul romantic, în care sexualitatea este legată de iubire și are loc mai ales în interiorul familiei. Relațiile sexuale de tip conservator (doar în cadrul căsătoriei) sunt susținute de aproximativ 40% din populație, mai mult femei, persoane vârstnice, cu educație scăzută, din mediul rural. Relațiile sexuale de tip modern, romantic, bazate pe iubire sunt susținute tot de aproximativ 40% din populație, categoria fiind mai eterogenă din punct de vedere sociodemografic: atât femei, cât și bărbați, tineri și maturi, însă cu nivel de educație mediu sau superior și mai degrabă din mediul urban. Relațiile sexuale de tip postmodern, liberale, bazate doar pe atracția reciprocă sunt susținute mai degrabă de o minoritate (aproximativ o cincime dintre subiecți), mai mult de către bărbați, tineri, cu educație superioară. Atitudinile indivizilor față de sexualitate sunt concordante cu comportamentele lor declarate: mulți (în special femeile) nu au avut relații sexuale înaintea căsătoriei, cele mai multe dintre femei au avut un singur partener sexual.

Existența problemelor în cuplu este recunoscută într-o mai mare măsură de către femei, comparativ cu bărbații și de către tineri, comparativ cu persoanele mature sau vârstnice. Cea mai importantă cauză a apariției problemelor în căsnicie este reprezentată de lipsurile materiale sau lipsa de bani, urmată de sarcinile gospodărești și comportamentul copiilor. Dificultățile financiare sunt considerate drept principala cauză a problemelor de cuplu, într-o măsură mai mare de către bărbați, în contextul în care, în multe familii, responsabilitatea asigurării resurselor economice în gospodărie le revine în mare măsură acestora.

Deși toleranța generală față de divorț este ridicată, situațiile în care acesta este acceptat sunt mai degrabă extreme. Iubirea este considerată drept cea mai importantă condiție a unei căsătorii fericite, dar absența ei nu reprezintă cel mai important motiv pentru ca cei doi să se despartă. Divorțul este acceptat în cazuri grave: violență sau alcoolism, infidelitate.

Românii au o atitudine suportivă față de dublul rol al femeii – de soție și mamă și de lucrătoare pe piața muncii. Este bine ca femeia să lucreze, acest fapt asigurându-i independența și contribuind la bunăstarea familiei, fără să aibă efecte negative asupra copiilor. Totuși, majoritatea consideră că ceea ce își doresc cu adevărat femeile este să aibă familie și copii. Familia continuă să rămână, așadar, o

condiție esențială a realizării personale a femeii. Participarea pe piața muncii, realizarea profesională este tolerată, dacă reprezintă o alegere complementară și nu o opțiune exclusivă de viață.

În cadrul structurii de autoritate, forma egalitară, democratică, în care nu contează cine conduce și deciziile sunt luate în comun, este preferată de majoritatea indivizilor. Modelul este susținut mai puternic de către femei, de persoanele mai educate și de cei din mediul urban. Tradiționala diviziune a muncii în familie este în proces de modificare, observându-se o mai mare flexibilitate între parteneri. Pe lângă implicarea crescută în treburile casnice, femeia are și o putere de decizie ușor mai ridicată în administrarea acestor sarcini. Femeia este „stăpâna casei”: nu numai că face mai multe în casă și în privința copiilor, dar ea și decide într-o mai mare măsură ce trebuie făcut.

Satisfacția față de viața de familie este foarte ridicată în România și constantă în timp. Mulțumirea față de resursele imateriale ale familiei este ridicată, în timp ce față de resursele materiale este mai degrabă scăzută. Modelul satisfacției este unul în care relațiile din interiorul familiei dar și cele din exterior, cu vecinii, sunt foarte bune, în care locuința este satisfăcătoare, dar în care veniturile familiei sunt apreciate mai degrabă negativ. Familia reprezintă cea mai importantă valoare a românilor și suportul fundamental al vieții lor.

BIBLIOGRAFIE

1. Bauman, Z., *Liquid Love: On the Frailty of Human Bonds*, Cambridge, Polity Press, 2003.
2. Bauman, Z., *Globalizarea și efectele ei sociale*, Filipeștii de Târg, Antet, 2005.
3. Beck, U., *Risk Society: Towards a New Modernity*, London, Sage Publications, 1995.
4. Beck, U., Beck-Gernsheim, E., *Individualization: Institutionalized Individualism and its Social and Political Consequences*, London, Sage, 2002.
5. Broderick, C., *History Currents in Family Forms*, în *Marriage and the Family*, Englewood Cliff, New York, Prentice Hall, 1988.
6. Chipea, F., *Familia contemporană – tendințe globale și configurații locale*, București, Editura Expert, 2001.
7. Giddens, A., *The consequences of Modernity*, Cambridge, Polity Press, 1990.
8. Giddens, A., *Transformarea intimității. Sexualitatea, dragostea și erotismul în societățile moderne*, București, Antet, 2000.
9. Hardyment, C., *Viitorul familiei*, București, Editura Științifică, 2000.
10. Mărginean, I., Bălașa, A. (coord.), *Calitatea vieții în România*, București, Editura Expert, 2002.
11. Mitrofan, I., *Schimbări și tendințe în structura și funcțiile familiei din țara noastră*, „Revista română de sociologie”, nr. 5–6, 1999.
12. Popescu, R., *Situația familiei și a copilului în societatea românească*, în Mărginean, I., Balașa, A. (coord.), *Calitatea Vieții în România*, București, Editura Expert, 2002.
13. Stacey, J., *Brave new families*, New York, Basic Books, 1990.
14. Vlăsceanu, L., *Familia și relațiile de gen*, în *Sociologie și modernitate. Tranziții spre modernitatea reflexivă*, București, Editura Polirom, 2007.
15. Voicu, M., *Women Work and Family Life: Value Patterns and Policy Making*, Arts, W., Halman, L. (eds.), în *European Values at the Turn of the Millennium*, Leiden, Brill, 2004.
16. *** *Viața în cuplu*, BOP, Fundația Soros, 2007.
17. *** *Viața de familie*, BOP, Fundația Soros, 2008.

This study tries to configure the profile of the contemporary Romanian family. The first part of the paper presents a comparative analysis at the European level on macro-level indicators from Eurostat, with the aim of showing the main trends in nuptial and reproductive behaviour in Romania. Analysis on survey data is presented in the second part, in order to explore the family life styles and the dominant perceptions regarding family and couple life. The quality of family life, the most important conditions for a happy marriage, the divorces reasons, the satisfaction with family life, the problems which couples have to deal with, the sexual behaviours and attitudes towards sexuality are the main issues debated. The data bases used are: "Diagnosis of Quality of Life" 1990–1999, 2003, 2006 (RIQL), Public Opinion Barometer "Life couple" 2007 (Soros Foundation) and "Family Life" 2008 (Soros Foundation).

Keywords: family, values, demographic behaviour, quality of live.